

Naš tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

10. LETO / ŠTEVILKA 45

V CELOVCU, DNE 6. NOVEMBRA 1958

CENA 1.50 SILINGA

Po „novi“ poti

Za 1. november 1958 je deželni šolski svet izdal navodila, po katerih naj bi učitelji v južnem delu dežele učili.

Prva točka teh navodil nalaga šolskim oblastem strogo prepoved, da ne smejo nikomur izdati rezultata popisovanja oziroma odjav, ki so se vršile začetkom oktobra po odloku deželnega glavarja z dne 22. septembra.

V drugi točki govori navodilo o nemško in slovensko govorečih otrocih in zahteva, da morajo ti doseči v polni meri predpisani učni cilji. Po besedilu te točke se tiče vsa »nova ureditev« šolskih prilik nemško in slovensko govorečih otrok, torej le otrok, ki govorijo o b a jezika!

Višek teh za koroške razmere tako značilnih navodil za pouk pa predstavlja točka 3.

Ta pravi: »Celotni pouk za objavljene otroke se vrši do tretje šolske stopnje v nemškem jeziku, za učence in učence pa, ki nemškega jezika ne znajo ali le slabo znajo, naj bo posredovalno sredstvo lastni dialekt in to le ustno.«

To je uradno potrdilo, da niso bili objavljeni od slovenskega pouka le nemški otroci ali otroci, ki so večji nemškega jezika, marveč tudi otroci, ki nemško sploh ne znajo ali pa tako malo znajo, da jim posredovanje učne snovi v nemškem jeziku ni mogoče. Na eni strani navodilo sili učitelje, da se morajo posluževati dialekta, ki je otroku poznan, torej slovenskega jezika, na drugi strani pa prepoveduje vsako zapisovanje v tem jeziku. In se razume, prepovedan je sleherni pouk slovnice in pravopisa slovenskega jezika!

Po teh navodilih bi moral učitelj obvladati slovenski dialekt, na drugi strani pa v nasprotju z vsemi vzgojnimi načeli ne sme tega, kar je otrokom pripovedoval, na tablo ali v zvezek zapisati. Na deželni vladi pač vedó, kako nevarna utegne postati zapisana reč. Na učiteljsku pa so silili in predpisovali, da so morali mladi učiteljski kandidati imeti točno pisane učne slike zase, tej učni sliki je morala odgovarjati slika na tabli in končno v šolarjevem zvezku. Pouku v slovenskem narečju, ki bo sicer tudi zanaprej sredstvo za posredovanje nemščine in tudi za posredovanje učne snovi, bo odgovarjala na tabli lažna slika in tej tudi otrokov zapisek v zvezku.

Tako je bilo na Koroškem tudi že leta 1938, ko so nacisti prevzeli oblast. Temu se je in se bo vedno reklo: načrtno ponemčevanje.

Neodjavljene otroke pa mora učitelj poučevati po šolski odredbi iz leta 1945. Srečno smo torej danes 1958 tako daleč, da nimamo niti dveh šol, ki bi dovoljevale poučevanje po istih načrtih. Vsaka šola je danes na južnem Koroškem posebnost zase, ker je po »volji staršev« sestav učencev od šole do šole vsaj na papirju različen. Da bodo pri takih okoliščinah uspehi šole nazadovani in se manjšali, za šolnika ni nobenega dvoma. Tudi šolniki so le ljudje in je poučevanje mladine samo na sebi že težavno in neke vrste umetnost, katero eden bolj ume, drugi manj. Sedaj pa ta zlonamerno ustvarjena zmeda, ki nikakor ne odgovarja dejanskemu stanju glede jezikovnega znanja otrok, še manj pa dejanski volji staršev, ker so to imeli zadnji teden septembra in prvi teden oktobra v zakupu orožniki, uradniki in izvajalci gospodarskega pritiska.

Zrtev tega nasilja pa je mladina, kateri bi ji morala služiti najboljša šola, da bi to mladino usposobila za življenje, ki postaja z vsakim desetletjem teže.

Papež Janez XXIII. kronan

V torek, 4. novembra so v okviru ene izmed najbolj blestečih slavnosti katoliške Cerkve kronali novega papeža Janeza XXIII.

Posebni poslanci iz vsega sveta in ogromna nepregledna množica so napolnili baziliko sv. Petra in trg pred njo. Ob 8.40 so prinesli na nosilnici svetega očeta v stebriščno dvorano cerkve sv. Petra. Pred njim so šli člani švicarske garde in plemiške garde, katerim so sledili vrhovni predstavniki redov, komorniki, tajni kaplani — ki so nosili tiaro na baržunasti blazini, škofi, patriarhi in kardinali. Papež je bil oblečen v plašč iz zlatom tkanega blaga, na glavi pa je imel mitro. Nad njim je bil razpet baldahin. Na vsaki strani nosilnice sta nosila dva prelata pahljači iz nojevega perja. Procesijo so zaključili spet prelati njegovega dvora.

V atriju je sedel papež na prestol, kjer se mu je poklonil prvi duhovnik bazilike.

Na posebni tribuni so prisostvovali ceremoniji posebni poslanci poglavarjev vseh katoliških dežel in mnogi poglavarji nekatoških držav. Notranjščina cerkve je bila okrašena do vrha s cvetjem, po tleh so bile razprostrte dragocene preproge, stene pa so bile obložene z damastnimi zavesami rdeče barve. Nad 350.000 žarnic je razsvetljevalo baziliko. Pod prekrasnimi lestenci je stal papežev prestol, prekrit z belim damastom, ki je bil prepređen z zlatom. V spremstvu tisočev duhovnikov, dvornikov in osebnih straž so prenesli svetega očeta nato v kapelo svetega Gregorija, kjer so se poklonili papežu kardinali in prelati.

Sledil je simbolični akt, ki naj bi opomnil papeža, da je vse na svetu minljivo. V trenutku, ko je papež vstal od molitve pred

oltarjem kapele, da zasede prestol, se mu je približal prelat, ki je imel v rokah prižgano voščeno palico in pa kos prediva. Ob plamenu je prižgal predivo in ko je to zagorelo, je prelat vzkliknil: Sveti oče, tako mine slava sveta!

Pred srednjim oltarjem, ki je na razpolago samo papežu, je pričelo nato sveto opravilo, ki je trajalo dve uri. Po pristopnih molitvah se je podal sveti oče skozi apsido h krasnemu belo-zlatemu prestolu, kjer so se mu poklonili spet vsi kardinali, nadškofi in škofi. Po oznanilu evangelija je imel sveti oče kratek nagovor, v katerem je še enkrat pohvalno omenil zasluge svojega prednika, papeža Pija XII. Kot višek svete maše je sledilo temu povzdigovanje. Po obhajilu in sklepu svete maše z »Ite missa est«, po pontifikalnem blagoslovu in zadnji zahvalni molitvi svetega očeta, je leta sedel na prestol »sedia gestatoria«, na katerem so ga odnesli med vzklikanjem vernikov na srednji balkon bazilike. Tu se je nekaj minut pred 13. uro vršilo svečano kronanje. Sveti oče je sedel na prestol, kardinal-dekan Canali mu je posadil na glavo trikratno, z dragulji okrašeno krono z besedami: »Sprejmi tiaro iz treh kron in vedi, da postaneš s tem oče knezov in kraljev, vodja sveta in namestnik Jezusa Kristusa, kateremu pripadeta čast in slava vekomaj!«

Glasen »Amen« se je začul iz množice, ki je bila zbrana na trgu pred cerkvijo. Po blagoslovu »urbi et orbi« — rimskemu mestu in vsemu svetu, je bila slovesnost končana.

„Borba gre naprej“

je ob objavi razglašena deželna glavarja z dne 22. septembra zapisala »Volkszeitung« v posebni izdaji za dvojezično ozemlje, ki je obenem pomenila začetek gonje proti dvojezični šoli.

Odlok deželnega glavarja seveda nemških odločitev ni zadovoljil in izgleda, da jih ne bo, dokler se bo en sam otrok na Koroškem učil slovensko v šoli.

K besedi se je oglasil tudi namestnik okrajnega glavarja v Velikovcu in deželnozborski poslanec dr. Mayrhofer. V sobotni »Volkszeitung« piše, da »je pravni položaj zelo zmeden«, in meni, da zahteva izvedba nove uredbe o pouku od učiteljev pravcato »majhno znanost«. Dvomi, da bodo mogli učitelji svojo nalogo izpolniti. Zaključuje, da z razglasom deželnega glavarja o odjavi od pouka slovenščine zadeva še zdaleka ni rešena, ampak samo namerano odložena. Zahteva končno od socialistov, da pristanejo na že znani zakonski osnutek prosvetnega ministrstva.

Na te očitke je deželni glavar prek socialističnega glasila »Neue Zeit« zelo razdraženo odgovoril ter osvežil nekaj izjav, ki so več kot značilne za pošteno politiko z manjšino v teh povojnih letih. Pod naslovom »Ali ne bo nikdar na Južnem Koroškem miru?« pravi, da članek dr. Mayrhoferja dokazuje, »kdo in kje rovari«.

Nato svetuje, da se naj OeVP pozanima za pojasnila pri dr. Karischu, ki je pri pogajanjih za državno pogodbo spremljal deželnega glavarja v London, in pravi:

»Dvorni svetnik dr. Karisch bo moral potrditi, da je takratni zunanji minister dr. Gruber vedno znova s šolsko uredbo iz leta 1945 predstavljal zavezniškim silam kot izraz avstrijske strpnosti in da je ta njegov razlog imel posebno tehtnost pri odločitvi vprašanju glede meje v prid Avstrije.«

Nadalje navaja izjavo tedanjega prosvet-

nega ministra in sedanjega predsednika državnega zbora dr. Hurdesa. Takrat je dr. Hurdes dejal:

»Avstrijska ljudska stranka je v svojih pravih določila, da hoče za manjšine kulturno avtonomijo. In stranka v polni meri priznava to v pravih postavljenih načelih. Zaradi tega sem pozdravil dejstvo, da je na Koroškem bila izdana uredba glede šolstva, ki je nastala ob sodelovanju slovenskih predstavnikov in upošteva želje Slovencev. Zame je samo po sebi razumljivo, da je treba to uredbo v vseh njenih določbah natančno izpolnjevati. Na ta način bo slovensko prebivalstvo tudi v praksi doživelo, da nova demokratična Avstrija zaradi svojega temeljnega demokratičnega ustroja upošteva v polni meri upravičene želje Slovencev glede šolstva.«

In nekaj iz takrat, pa tudi danes formalno veljavnega programa OeVP, ki nosi podpis dr. Hurdesa. Točka »f« pravi:

»Narodnim manjšinam v Avstriji je treba zagotoviti nego lastnega narodnega čustvovanja ter materinega jezika z izgradnjo ustreznega dvojezičnega šolstva.«

Deželni glavar še ugotavlja: »Neprenehna zatiranje dr. Mayrhoferja, predsednika poslanskega kluba OeVP (v koroškem deželnem zboru, op. ur.), da gre OeVP samo za pravično odločitev in da pri tem manjšini zaboga ne sme biti nič odvzeta, ni moč resno jemati.«

Prav tako tudi ne izjavam drugih »prijeteljev« Slovencev, kajti njih dejanja so drugačna, se zdi nam.

Ta prepričanje, da v znamenju bodoče volilne borbe. Morda bodo sedaj pri OeVP pobrskali nazaj v izjave merodajnih socialističnih veljakov in forumov, recimo o »pravici staršev«, kajti na te je pri svojem sicer temeljitem referatu »Neue Zeit« pozabila.

- KRATKE VESTI -

NOBELOV NAGRAJENEC ZA KNJIŽEVNOST, ruski pisatelj PASTERNAK, je nekaj dni potem, ko se je švedski kraljevski akademiji s toplim telegramom zahvalil za častno nagrado, isto »prostovoljno« odklonil. Sovjetsko časopisje ostro napada Pasternaka in vlada je izjavila, da mu ne bo ovirala odhoda iz dežele. Nič pa ni bilo rečeno, ali bi se smel še vrniti. Nato je Pasternak pisal samemu Hruščevu, da želi ostati v Rusiji, s katero je z vsem svojim srcem povezan, da da — naj bo kakršna že koli njegova krivda, misli, da je vendarle v svojem življenju nekaj koristnega doprinesel k sovjetski književnosti. Sovjetsko zadržanje je zbudilo veliko ogorčenje po vsem svetu, kajti nihče ne verjame v prostovoljnost Pasternakovih izjav. Usoda Pasternaka ima še samo eno primero v Nemcu Ossietzkemu, ki je leta 1935 prejel Nobelovo mirovno nagrado, ko se je nahajal v Hitlerjevem koncentracijskem taborišču.

LETALO Z ATOMSKO BOMBO JE PADLO NA TLA v nekem mestu na jugu Združenih držav. Pilota sta se rešila s padalom. Pri padcu na tla se je letalo vnelo in zgorelo. Atomska bomba ni eksplodirala, ker ni bila sestavljena, ampak so bili njeni sestavni deli ločeni ter zaradi tega neškodljivi. Ameriško vojno ministrstvo je objavilo, da ni nevarnosti atomskega žarčenja.

PRVIKRAT JE STOPILA ŽENSKA V »GORNJI DOM« MED BARONE angleške krone, po 700 letih, odkar ta častitljiva ustanova obstoji. Sprva so bili »peers« ali baroni kraljestva vladarjevi pomočniki in svetovalci pri upravi dežele. Bili so izbrani iz vrst najstarejših in najuglednejših plemiških družin dežele. Ko pa se je sčasoma uveljavil »spodnji dom« sprva kot zastopstvo stanov, pozneje pa kot voljeno zastopstvo vsega ljudstva in je nanj prešla zakonodajna oblast, je »gornji dom« izgubljal eno za drugo svoje predpravice. Danes s svojim »vetom« samo še za nekaj časa zavleče uveljavitev kakega v poslanski zbornici izglasovanega zakona. Kljub temu pa še je do zadnjega veljala v njem le moška beseda. Sedaj je bil s posebnim zakonom ta red spremenjen in prvi dve plemkinji ženskega spola, Lady Swanborough in Lady Wootton sta slovesno izročili predsedniku grofu Kilmuirju imenovanje kraljice Elizabete.

V BEOGRAD SE JE VRNIL KOČA POPOVIČ, jugoslovanski zunanji minister, ki je bil na uradnem obisku v Londonu. Tam je bil zelo prijazen sprejet in po njegovem odhodu je vlada izjavila, da bo ugodno ocenjevala jugoslovansko prošnjo za novo večje posojilo. Popovič pa je na razna neprijetna vprašanja novinarjev namignil, da utegne priti na svobodo Milan Djilas, vendar jugoslovanska vlada ne trpi, da bi se kdo od zunaj vmešaval v njene notranje zadeve, temveč bo ob takih in podobnih zadevah sama odločala.

ZA DRŽAVNEGA PODTAJNIKA V VATIKANU je papež Janez XXIII. imenovan msgr. Tardini, dosedanji visokega funkcionarja Vatikana, ki že dalj časa vodi kongregacijo za izredne cerkvene zadeve pri sv. Stolici.

40-URNI DELAVNIK SO UVEDLI v avtomobilskih tovarnah Fiat v Turinu (Italija).

Nova jugoslovanska nota avstrijski vladi

Minuli ponedeljek je jugoslovanski poslanik na Dunaju prof. Zemljak izročil zunanjemu ministru ing. Figlu odgovor jugoslovanske vlade na avstrijsko noto glede koroške manjšine. Ko gremo v tisk, besedilo te note ni bilo še objavljeno.

Politični teden

Po svetu ...

Konferenca se za konferenco vrsti...

bi lahko s pesnikom dejal o novi konferenci predstavnikov Amerike, Anglije in Sovjetske zveze, ki se je minuli petek začela v Ženevi z nalogo, da izdelata konkretna priporočila prizadetim vladam glede ukrepov za ustavitve atomskih poskusov ter kontrole nad atomskim oboroževanjem. Ta kontrola bi naj zagotovila, da nihče tega dogovora ne bi prelomil. Poleti so se z istim namenom sestali v Ženevi atomski znanstveniki in so ugotovili kot strokovnjaki, da imajo oziroma morejeto izdelati take aparate, ki ugotovijo sleherno atomsko eksplozijo na svetu, bodisi na tleh, v zraku, pod vodo in pod zemljo. Naloga sedanje konference je bolj politična; namreč s kakšnimi praktičnimi ukrepi bi naj bila izvedena ta kontrola in presodijo, kakšne posledice bo imela.

Kljub temu pa je zvezana z mnogimi tehničnimi vprašanji, zato na njej sodelujejo poleg diplomatov in vojakov tudi znanstveniki. Zadeva je jako komplicirana in bodo posvetovanja v Ženevi predvidoma dolgo trajala.

Spremljale pa so jo tudi že običajne propagandne intrige. Sovjetska zveza, ki je pred nekaj meseci izjavila, da ustavlja za večno atomske poskuse pod pogojem, ta to store tudi drugi, se sedaj ni hotela zavezati za ustavitve poskusov za dobo enega leta, kljub temu, da je bil ta predlog zapadnih velesil z veliko večino sprejet na zasedanju Združenih narodov v New Yorku. Zapadne velesile so šle sedaj celo dalje, ponudile so ustavitve atomskih poskusov za vedno, čim se bo pokazalo, da je na konferenci v Ženevi bil dosežen kak konkreten rezultat glede sporazumne mednarodne kontrole atomskega oboroževanja. Sedaj pa Moskva noče o tem nič slišati, ampak pravi, da mora ona najprej izvesti vsaj toliko poskusov z atomskimi bombami, kot jih je izvedla Amerika v minulem poletju. V resnici je tako, da je topot ameriška vlada obrnila ostrino noževga rezila nazaj proti Sovjetski zvezi. Slednja je že sredi poletja zaključila svojo serijo atomskih poskusov in je rabila nekaj mesecev miru, da preuči dobljene rezultate. Amerika pa je svojo serijo zaključila pred nekaj tedni in rabi sedaj nekaj časa, da preuči pridobljene podatke. Zato lahko mirne duše ponuja ustavitve atomskih poskusov, za eno leto ali še več, prav posebno pa še zategadelj, ker je po soglasnem mnenju mednarodnih strokovnjakov še vedno znatno pred Sovjetsko zvezo na tem področju. Novo konferenco spremlja staro nezaupanje in odsotnost zunanjih ministrov kaže, da si vlade velesil od ženevskega sestanka ne obetajo sadov.

Zato bi lahko o novi konferenci, ki se vrsti za tolikimi v preteklosti, še naprej dejali prosto s pesnikom... a še ena ni bilke zelene sporazuma rodila.

Pol ugasla ognjišča se zopet znova ugrevaajo

Teden za tednom je sovjetska propaganda grmela proti angloameriškim četam v Libanonu in Jordaniji ter zatrjevala, da v tem delu sveta ne bo miru, dokler jih ne bo teh dežel zapustil zadnji vojak angleškega kolonializma in ameriškega imperikalizma. Minuli teden so se res zadnji ameriški bataljoni zapustili Libanon, a zadnji angleški padalci so se vkrcali v Akabi na ladje in zapustili Jordanijo. Toda še isti dan je Kairo začel trdit, da namerava Izrael zasesti del Jordanije onstran svetopisemske reke Jordan, ki tvori mejo med obema državama ter grozil, da bodo egiptovske čete vkorakale v Jordanijo, da zavarujejo njeno neodvisnost, čim en sam izraelski vojak prekorači mejo. Izraelski ministrski predsednik Ben Gurion v Tel Avivu je govorice, da je Izrael mobiliziral svojo vojsko, označil kot zlobne izmišljotine, obenem pa zagrozil Egiptu, da bo podvzel svoje korake, ako Nasser ne bo spoštoval neodvisnosti Jordanije. Edini, ki je molčal je bil mladi jordanijski kralj Hussein. Po besedah svojih sosedov sodeč, bi moral biti to najsrečnejši kralj z najbolj trdnim prestolom, saj ga hočejo vsi štiti, toda vesti iz Ammana pravijo, da baje že pripravlja svoje kovčke... za vsak slučaj.

Drugo ognjišče nemira je Perzija, sosedna Sovjetske zveze, kamor bi naj v kratkem prišel na obisk sovjetski državni pred-

sednik Vorošilov, da vrne obisk perzijskemu šahu, ki ga je slednji lani opravil v Moskvi. Toda nenadoma si je Vorošilov premislil in sovjetska agencija Tass je objavila izjavo Vorošilova, da se ne bo podajal na obisk v državo, ki se je vdala ameriškemu doslednemu imperializmu in mu odstopila svojo deželo za vojaško bazo. Perzijska in ameriška vlada sta trditve o kaki vojaški pogodbi zanikali, ter izjavili, da se ameriški vojni minister Mc Ellroy, ki se je minuli teden res mudil v Teheranu, ni sklepal nobenih pogodb, ampak da je to bil zgolj prijateljski obisk v okviru pogodbenih določb Bagdadskega pakta, ki povezuje obe državi. Perzija je tudi na prostoru, kjer se stikata oba svetovna politična bloka.

... in pri nas v Avstriji

Politično življenje zopet na pozornici parlamenta

Državni zbor se je začel baviti z novim proračunom, ki obsega 40 milijard izdatkov in je zato spet za nekaj milijard višji od lanskega. Finančni minister Kamitz je pred poslansko zbornico zagovarjal to »svoje dete«, ki sta mu ga pomagali ustvariti obe koalicijski stranki. Pred predložitvijo parlamentu ga je odobrila vlada, vendar se je ob posameznih postavkah razplamtel živahen prepir med poslanci obeh strank v parlamentu. OeVP je začela s pripisovanjem vseh zaslug za novi proračun, ki je po njenem mnenju mojstrovina finančne politike, sebi, finančnemu ministru Kamitzu in kanclerju Raabu. Vse kar je dobrega v proračunu, sta vstavila vanj onadva in njuni strankarski prijatelji.

Socialisti so na ta napad odgovorili s tem, da so začeli posamezne postavke proračuna kritizirati, bodisi kot nepotrebno razsipavanje denarja, bodisi kot nezadostne za dejanske potrebe. Gredo se nekako opozicijo, med tem ko — sede v vladi. Marsikomu se zdi početje smešno, posebno ko je proračun itak plod sporazuma za zaprtimi vrati in bodo končno tako hvalilci in kot godrnjači, složno glasovali zanj.

Dvomljivo blagostanje

Resno senčno plat našega gospodarstva je razkrila debata o predlogu, ki bi naj dal finančnemu ministru pooblastilo, da

Širši svet zasleduje dogodke na Koroškem

Razglas koroškega deželnega glavarja o odjavi od pouka slovenščine ter nasilje pod katerim se je ta odjava vršila, so odjeknili preko mej Avstrije. Iz Gorice smo prejeli naslednjo poslanico:

Slovenska demokratska zveza v Gorici izraža koroškim Slovincem vse priznanje ob trdnem zadržanju v boju za najosnovnejše narodne pravice na šolskem polju proti zastareli nekrščanski nestrpnosti, ki s krivičnimi odredbami hoče kulturno uničiti slovensko narodno manjšino, ki že trinajststo let biva na svoji zemlji.

Prepričani smo, da bo pravica kmalu zmagala. To Vam voščijo vsi Slovenci v Italiji.

Za vodstvo Slovenske demokratske zveze v Gorici:

Dr. Avgust Sfiligoj, I. r.
dr. Anton Kacin, I. r.

Izvršni odbor srbske narodno radikalne stranke v Parizu pa je poslal pismo, v katerem izraža ogorčenje zaradi gaženja pravic koroških Slovincem, ki so zajamčene z državno pogodbo, in izraža upanje, da bodo treznejši ljudje v Avstriji sami spoznali, da pot, ki so jo sedaj ubrali vladni krogi pri reševanju narodnostnega vprašanja na Koroškem, »nasprotuje osnovnim načelom svobodnega sveta in da bo izzval ogorčenje vseh svobodoljubnih ljudi.«

»Naš Tajednik«, glasilo gradiščanskih Hrvatov pa piše, da nedavno objavljene številke o akciji za odjavo od slovenskega pouka niso izraz resnične volje staršev, temveč dokaz, kaj zmore narodnostna nestrpnost. »Te sramotne številke so ponovno potrdile, da na ta način ni moč urejati zadev kake narodne manjšine. — Ni treba ponovno poudariti, da gradiščanski Hrvati popolnoma soglašamo z našimi brati koroškimi Slovenci tudi zaradi tega, ker je njihova in naša usoda v naši skupni domovini Avstriji ista. Kar je danes zadelo nje, grozi jutri nam. Bodimo pripravljeni! Sovinizem in narodna nestrpnost ne gradi-

najema inozemska posojila. Že prej je zbudila pozornost določba proračunskega zakona, ki dovoljuje kritje lanskega primanjkljaja z notranjimi posojili. Če nam res tako dobro gre, če je avstrijsko gospodarstvo res tako zdravo, kot pravijo nekateri, čemu potem najemati posojila, se sprašuje preprost človek, ki ve, da je najbolj zdravo tisto gospodarstvo, ki krije svoje izdatke s tem, kar zasluži. Sumljive so tudi razne »subvencionirane« cene, kot recimo, kruha, mleka in drugih življenjskih potrebščin. Socialisti ne dovolijo ustalitve cen na njihovih naravnih osnovah, ker bi to pomenilo povišanje, kar bi pa prav pri predmetih široke potrošnje prizadelo delavstvo in nameščenstvo po mestih in industrijskih središčih, ki povečini v znatni meri volijo socialiste. Prav tukaj je jedro zadeve in pojasnilo za prepire v parlamentu: bližajo se volitve. Spet bomo imeli prilžnost, da kot nepristranski opazovalci ugotovljamo, kdo zna bolje in lepše obljube dajati... Da bo pa zadeva bolj živahna, in pestra, bodo pa eden drugemu molili pod nos imena »afera Transines«, »škandal Haslegruber«, Polcar, Hutterer in kakor se že imenujejo ti nesveti možje v strankarskih pratikah.

Državni dolgovi rastejo

Resnica je, da se država iz leta v leto bolj in bolj zadolžuje, deloma z notranjimi posojili, deloma pa v inozemstvu. To bo šlo še nekaj časa. Res je, da svež denar prinese novega razmaha v gospodarstvo, posebno ako je smotrno investiran, toda zelo nevarna so posojila za kritje tekočih izdatkov za potrošnjo, kot so podpore za vzdrževanje mlečnih in krušnih cen. Sčasoma namreč postane obrestna služba za gospodarstvo svinčena cokla, ki ga hudo ovira pri nadaljnjem napredku. Treba bi bilo pri nas bolj štediti in to na pravem koncu, namreč zgoraj, pri vrhovih.

Avstrijski ministri v Rimu

Na kronanje novega papeža Janeza XXIII. je avstrijska vlada poslala zelo številno delegacijo z najvišjimi glavami na čelu. Z letalom so šli v Rim sam zvezni kancler Raab ter ministra dr. Drimmel in dr. Tschadek. Prisotnost socialističnega Tschadeka (ministra za pravosodje) kaže, da je bila koalicijska sloga zopet na delu in da se gre za več kot zgolj za prisotnost na redki slovesnosti, namreč za novi konkordat, ki bi naj končal sedanje neurejeno stanje med Cerkvijo in državo.

jo mostov in lepšo bodočnost, ampak demokracija, medsebojno spoznavanje in spoštovanje. Čudno je le, da vlada na Dunaju doslej popolnoma molči. In temu se pravi politika!«

Mnenje velikega francoskega lista

»France Soir«, pariški dnevnik z največjo naklado, pa piše:

»Tudi Avstrija ima svoje manjšinske probleme. Ker se že tako zavzema za pravice južnih Tirolcev, bi bilo na mestu, da bi svoji manjšini na Koroškem dala če že ne več, pa vsaj iste pravice, posebno glede jezika in ljudskih šolah. Vendar se nam zdi, da bo sedaj, po odloku deželnega glavarja, to zelo težko izpeljivo. Odkod nove šole, ako bo treba deliti! Ni bilo baš umestno, da se poruši na meji poslednji most.«

Še o obisku Globašanov na Gradiščanskem

Mili gostje v Trajšdorfu in Frankenavi

Pod temi naslovom prinaša »Naš tajednik«, glasilo Gradiščanskih Hrvatov, daljši članek o nedavnem gostovanju globaških pevcev na Gradiščanskem. Pisec zelo pohvalno govori o lepoti naše slovenske pesmi in pravi med drugim:

Ko smo jih poslušali, smo imeli vtis, da bi tem mladim ljudem, ako bi imeli čas, tudi tri dni in tri noči ne zmanjkalo pesmi. Toda to bogastvo v pesmih in preciznost ter dovršenost pri petju ta vaška mladina ni samo podedovala, temveč si ga je morala takorekoč prislužiti z velikim trudom in naporom. Naš človek na vasi, ki je zapljen v svoje delo, bi le težko verjel, da se le-ti mladeniči in mladenke skoz celo leto, pozimi in poleti, stalno vadijo in vsako leto večkrat nastopajo pri večjih prireditvah. Za tako mladino moremo samo reči, Bog dal, da bi ona našla čim več po-

Umrl je dr. Alojzij Kuhar

Dne 28. oktobra je v New Yorku nenadoma umrl dr. Alojzij Kuhar, rojak iz Kotelje v Mežiški dolini, bivši urednik dnevnika »Slovenec« v Ljubljani in po vsej Sloveniji znani ter priljubljeni radijski komentator o zunanji politiki.

Pokojnik se je rodil leta 1893 v revni kmečki družini, iz katere je izšel tudi poznejši pisatelj Lovro — Prežihov Voranc. Po dovršeni srednji šoli je stopil v bogoslovje v Celovcu in bil posvečen za duhovnika leta 1918. Ostal je duhovnik krške škofije do svoje smrti, čeprav ga je življenjska usoda vodila preko Slovenije, Francije in Anglije v Ameriko. Že leta 1920 ga je pokojni univ. prof. dr. Lambrecht Ehrlich poslal v Pariz, kajti spoznal je v mladem duhovniku izreden časnikarski dar. Tam je dovršil politične in gospodarske vede ter visoko šolo za novinarje. Po povratku v Slovenijo je postal zunanjepolitični urednik »Slovenca«, obenem pa si je ustvaril ime kot predavatelj zunanjepolitičnih dogodkov na ljubljanskem radiu. Vsa Slovenija je prisluhnila njegovim besedam, posebno v časih mednarodnih kriz in zapletljajev. Bil je priden kot mravlja, znal je perfektno več tujih jezikov, posebno je bil trden v angleščini in francoščini. Zaradi svojega obsejnega znanja je tudi v strokovnih časnikarskih krogih užival velik ugled. Pokojnik je imel poseben dar, da je učene in zapletene stvari znal razlagati na jasn in prikupen način, ki je bil zanimiv za izobraženca, a razumljiv tudi za priprostega človeka. Bil je v pravem pomenu garač, nenehno je bral in pisal. Časopis je zanj pomenil življenje, duh tiskarskega črnila je bil zanj najprijetnejši vonj. Predvsem pa je bil dober, mehke človek, ki ga je bolečina bližnjega hudo prizadela, dočim je svoje težave molče prenašal.

Po sklepu tedanjega slovenskega političnega vodstva je leta 1941 odšel v London, kjer je postal poslanik pri poljski vladi v izgnanstvu, ves čas pa se je udejstvoval kot novinar. Gojil je stike z angleškimi političnimi krogi ter jih informiral o slovenskih zadevah. Posebno pri srcu mu je bila ožja domovina Koroška in njegovim prizadevanjem se je zahvaliti, da je bila britanska vlada točno poučena o položaju pri nas, ko so prišle na Koroško zavezniške čete. Po koncu vojne se je posvetil dušeskrbstvu med slovenskimi izseljenci na Angleškem, obenem pa je še našel čas, da je nadaljeval študije na sloviti angleški univerzi v Cambridgeju. Tam je leta 1947 z disertacijo »Pokristjanjenje Slovencev in nemško-slovenska narodnostna meja« dosegel še doktorat iz filozofije. Ta njegova razprava, ki obsega 700 strani, je ne le solidno znanstveno delo, ampak tudi najboljša predstavitev Slovencev velikemu anglosaksonskemu svetu. Pri slovesni promociji, ki so se je udeležili številni Slovenci, so mu le-ti izročili šopek v slovenskih barvah in »Album slovenske Koroške«.

Zadnja leta je preživel v New Yorku kot sodelavec »Odbora za svobodno Evropo«. Z dr. Alojzijem Kuharjem je legel v grob ugleden slovenski javni delavec in nehalo je biti toplo, mehko koroško srce. Bodi njegovemu truplu lahka tuja zemlja, a po svojem delu je bil vedno in bo za vselej združen s slovensko zemljo in njenim rododom.

snemalcev ne samo v svoji slovenski domovini na Koroškem, temveč tudi pri nas na Gradiščanskem.

Posebno je treba podčrtati sposobnost in idealizem njihovega zborovodje g. Janeza Petjaka, po poklicu zidarja, ki se ni predstavil le kot izvrsten dirigent, temveč tudi kot nadarjen glasbenik-harmonizator.

Treba je tudi naglasiti, da so taki nastopi mladine od naše in slovenske strani brez dvoma najboljša pot do medsebojnega spoznavanja in spoštovanja. Slovenci na Koroškem in mi Hrvatje na Gradiščanskem imamo skupno usodo kot narodne manjšine v Avstriji. Oni se borijo kakor mi za svoj narodnostni obstanek. Kaj je torej bolj naravno, kakor če stojimo z ramo ob ramo drug poleg drugega? Kar se tiče izmenjave kulturnih dobrin, bi se dejansko lahko vzpostavile ožje vezi med njimi in nami.«

M. JAVORNIK:

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Leta 1938 je bila s posebnim zakonom ustanovljena slovenska „Akademija znanosti in umetnosti“ v Ljubljani. S tem je slovenski narod dobil svojo najvišjo znanstveno ustanovo in kronal svoj razvoj do polnovrednega kulturnega občestva, kot enakovreden član družine kulturnih narodov Evrope. V kratki dobi 20 let si je Slovenska akademija ustvarila z lastnim delom mednarodni ugled in jo podobne ustanove drugih narodov priznavajo ter z njo vzdržujejo prijateljske stike. Več njenim članom je tekla zibelka na Koroškem. Med sodelavci je tudi dr. Ivan Grafenauer, rojak iz Zilje. Ur.

Slovenska kultura kot tvorni in ustvarjalni skupek duhovnega napredka, znanosti, umetnosti in izobrazbe se je od vseh začetkov razvijala bolj ali manj vzporedno z zahodno omiko. Od nje je prejela pobude in vzglede za samostojno, v slovenski svojstvenosti zakoreninjeno izvorno ustvarjalno delo. To je povsem razumljivo, saj smo Slovenci vedno in v vseh ozirih bili del zahodnega sveta, njegove miselnosti, njegovih izročil in njegove usode. Neposredna vira in posredovalca teh vplivov in vzgledov sta bila dva: latinsko-italijanski in germansko-nemški.

Seme pred 250 leti: družba „delavnih“

Prva združenja, ki naj bi gojila znanost in umetnost v slovenskih deželah, so bila ustanovljena konec 17. in v začetku 18. stoletja. Začenjajo se s tako imenovano »Dizmovo bratovščino«, katere latinski naziv je bil »Societas Unitórum«. Njeno rojstvo pada v leto 1688. Iz tega združenja se je potem razvil kar niz akademij: leta 1693 »Academia Operosorum«, leta 1701 »Academia Philo-harmoniorum«, naslednje leto pa »Academia Incultorum«. V zgodovini slovenske kulture sta ostali zapisani prva in druga. Zlasti »Academia Operosorum«, akademija delovnih mož, je postala zgodovinska in moralna prednica bodoče prave, moderne Slovenske akademije znanosti in umetnosti, katere dvajsetletnico praznujemo letos.

Naloga, ki so si jo zastavili »operosi« je bila najprej pospeševanje in podpiranje književnih prizadevanj članov, ki bi morali vsako leto objavljati svoja dela v posebnem zborniku učenih razprav, pisanih po tedanjem običaju v latinščini. V obdobju največjega razmaha je imela 25 članov, v glavnem pravnikov, bogoslovcev in zdravnikov. Od njih velja omeniti zgodovinarja in starinoslovca Janeza Gregorja Dolničarja, zdravnika Marka Gerbca in umetnostnega zgodovinarja Aleša Sigmunda Dolničarja.

Ta, prva »Academia Operosorum«, je nehala poslovati leta 1725. Obnovili so jo leta 1781 ter jo usmerjali v duhu tedanjih prosvetljskih prizadevanj. Takrat so že imeli v njej večino slovenski razumniki, katerih vpliv v tedanjem slovenskem preporodnem gibanju je nesporen. To so bili narodni budnik in pridigar Marko Pohlin, jezikoslovec in bogoslovni pisatelj Jurij Japelj, jezikoslovec Blaž Kumerdej ter zgodovinar in začetnik slovenske dramatike Anton Tomaž Linhart. Kumerdej in Japelj sta bila med pobudniki za obnovo te akademske ustanove, ki je imela v delovnem načrtu tudi nego slovenščine in domače zgodovine. Žal se druga »Academia Ope-

rosorum« ni mogla docela razmahniti ter se je čez nekaj časa razšla, največ zaradi razlik med njenimi člani.

Prve akademije Slovenci potem niso poznali dobrih stopetdeset let, pač pa so ves ta čas imeli bolj ali manj živo izročilo o njej in o njeni potrebnosti, pa tudi razna strokovna, znanstvena, književna in kulturna združenja, ki so brez osrednje povezanosti opravljala delo, kakor sicer pritiče akademijam.

Prva svetovna vojna je Slovence privedla v sklop nove države Jugoslavije, v katero so stopili kot duhovno, politično, socialno, gospodarsko in kulturno oblikovan narod. Za ustanovitvijo vseučilišča v Ljubljani je ena prvih njihovih zahtev bila zahteva po akademiji znanosti in umetnosti, kakršno so Hrvatje imeli že od leta 1866, Srbi pa od 1883. Zahteva po osrednji in najvišji znanstveni in umetnostni ustanovi je imela tudi politični značaj. Slovenci so v njenem uresničenju videli tehtno priznanje svoje narodne in kulturne samobitnosti.

Vsenarodno gibanje po prvi svetovni vojni

Za doseg tega cilja so leta 1921 v Ljubljani ustanovili »Društvo za humanistične vede«, ki je bilo od vsega začetka zamišljeno kot jedro bodoče akademije in je po ciljnih, značajnih, delu in sestavi povsem odgovarjalo filozofsko-filološko-zgodovinskemu razredu sodobnih znanstvenih akademij. Ta organizacija je v sodelovanju s Slovensko Matico, Narodno Galerijo in društvom »Pravnik« sprožila obsežna prizadevanja za širjenje zamisli o akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani in za zagotovitev tvarnih osnov v ta namen. Leta 1925 je bil tedanjemu beograjskemu ministru za prosveto predložen prvi osnutek zakona za ustanovitev akademije, toda njegovo uveljavitev so preprečile takratne razmere.

Gibanje za akademijo je dobilo novega zagona ob desetletnici ljubljanske univerze leta 1929, ki je imelo tako širok vseljudski značaj kakor pred njim v slovenski zgodovini le še gibanje za podpis Majske deklaracije leta 1918, s katero so se Slovenci izrekli za državno združenje z drugimi jugoslovanskimi narodi. Osrednja vlada je dobila nov zakonski načrt, pripravljala se je ustanovitev posebnega društva »Akademija znanosti in umetnosti«, ki bi v sporazumu z rektoratom vseučilišča v Ljubljani izvedlo vse priprave ter se potem samo razglasilo za pravo akademijo.

A tudi tokrat ni bilo uspeha. Beograd na to osnovno zahtevo odgovoril pritrdilno šele 1937, ko je vlada dovolila ustanoviti zamišljeno društvo. Skoraj izključna zasluga za to gre pokojnemu slovenskemu

političnemu prvaku dr. Antonu Korošču, ki je bil tedaj, kot notranji minister, morda najmočnejši mož v Jugoslaviji.

Zakonski odlok o ustanovitvi Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, ki se je šele leta 1948 lahko preimenovala »Slovensko akademijo znanosti in umetnosti«, je bil objavljen 11. avgusta 1938. Sedmega oktobra istega leta je bilo imenovanih prvih 18 rednih članov ter najvišje znanstvene in umetnostne ustanove, 12. novembra leta 1938 pa je bila njena prva, zgodovinska seja. Za predsednika Akademije je bil imenovan pred kratkim umrl sl. v. dr. Rajko Nahtigal, za prvega glavnega tajnika pa tudi že umrl pravnik dr. Gregor Krek.

Mejniki - prva seja Akademije pred 20 leti

Akademija je v začetku imela štiri razrede: modroslovsko-jezikoslovsko-zgodovinskega; pravnega, matematično-prirodnoznanstvenega in umetnostnega. Člani so bili častni, redni in dopisni. Prvi načelniki razredov so bili Fran Ramovš, dr. Metod Dolenc, dr. Jovan Hadži in Fran Saleški Finžgar. Pravo delo se je začelo leta 1939, ko se je ustanova vselila v najete prostore, postavila pravilnike in dobila prve zveze z jugoslovanskimi in tujimi akademijami, znanstvenimi in umetniškimi združenji ter navezala z njimi izmenjavo objavljenih del.

Drugi predsednik ljubljanske akademije je bil fizik dr. Milan Vidmar, ki je prevzel posle med vojno zasedbo Slovenije leta 1942. Za tajnika je bil isto leto imenovan dr. Fran Ramovš, ker je dr. Krek umrl.

Leta 1945 je Akademija dobila začasno novo, leta 1948 pa s posebnim zakonom pa za zdaj končno ureditev. Odtlej se uradno imenuje »Slovenska akademija znanosti in umetnosti«. Njena najvišja ustanova je skupščina rednih in častnih članov, njene sklepe izvaja predsedništvo, ki ga sestavljajo predsednik, podpredsedniki, glavni tajnik in tajniki posameznih razredov.

Teh razredov je pet: za zgodovinske in družbene vede, za filološke in slovstvene vede, za matematične, fizikalne in tehnične vede, za prirodnoznanstvene in medicinske vede ter za umetnost, in sicer literarno, glasbeno in likovno. Od leta 1945 do smrti leta 1950 je bil predsednik akademije

Najstarejše zdravilo na svetu še danes v rabi

V Koreji in Madžariji raste ging-seng. To rastlino dobro poznajo vsa ljudstva na Daljnem vzhodu. Njene zdravilne lastnosti so ji pridobile tak slavo, da je bil celo močnejši francoski kralj Ludvik XIV. presrečen, ko so mu holandski trgovci darovali nekaj suhih korenin ging-senga.

Darilo je bilo sicer brez vrednosti, ker ga Francozi takrat niso znali rabiti. Vendar bi trgovce utegnili stati glavo. Vladarji Kitajske so ljubosumno varovali »najstarejše zdravilo na svetu«, kakor imenujejo kitajski pisci ging-seng. Do začetka 20. stoletja je bil izvoz te rastline prepovedan pod smrtno kaznijo in še danes omejuje rdeča republika njen izvoz Samo 30 katijev, to je

slavist dr. Fran Kidrič, za njim dve leti dr. Fran Ramovš, od tedaj dalje pa jo vodi literarni kritik Josip Vidmar.

Pod vodstvom in v okviru akademije dela zdaj veliko število samostojnih znanstvenikov in znanstvenih sodelavcev. Delo poteka v glavnem v dvanajstih institutih, oskrbljenih s potrebnimi laboratoriji in osebjem. Ti instituti so:

Institut za zgodovino, z odseki za občno in narodno zgodovino, za zgodovino umetnosti in za arheologijo; institut za slovenski jezik z odsekom za kulturo slovenskega jezika; institut za literaturo; institut za slovensko etnografijo; kemični institut »Boris Kidrič«, ki se bavi zlasti z jedrsko fiziko; institut za elektro-gospodarstvo; institut za turbinske stroje; institut za proučevanje Krasa s sedežem v Postojni; institut za geografijo, s katerim sodeluje institut za kartografijo; institut za geologijo z geološko-paleontološkim, mineraloško-petrografskim in predzgodovinskim odsekom; institut za biologijo ter institut za medicinske vede z internim in ortopedskim oddelkom. Poleg tega deluje v sestavi akademije še terminološka komisija s pravnim, tehničnim in medicinskim odsekom.

Od leta 1939 do sredi leta 1955, do koder so na razpolago statistike, je Akademija objavila 102 samostojni publikaciji v posebnih knjigah. Posamezni razredi izdajajo svoje strokovne publikacije, Akademija kot celota pa še tako imenovane občne, v katere spada najprej njen »Letopis«, nato »Biblioteka in publikacije Slovenske akademije znanosti in umetnosti« od leta 1838, dve knjigi »Zbranega dela Jerneja Kopitarja«, »Poročila« o sprotne znanstvenem delu ter dva zvezka »Slovenskega biografskega leksikona«, ki ga je med obema vojnama začela izdajati nekdanja Združena gospodarska banka.

Od publikacij posameznih razredov velja omeniti »Vire za zgodovino Slovencev«, »Arheološki vestnik«, »Korespondenca pomembnih Slovencev«, »Pravni spomeniki slovenskega naroda«, »Geografski zbornik« in »Speleološki zbornik«.

Akademija zamenjuje svoje publikacije z blizu 600 podobnimi ustanovami, od tega je kakih 500 tujih. Njena osrednja knjižnica šteje s knjižnicami raznih institutov nad 40.000 zvezkov.

kakih 18 kilogramov, se smejo prodati vsako leto v tujino.

Amerikanci so odkrili ging-seng med korejsko vojno. Zdej se na vse kriplje trudijo, da bi ga prilagodili podnebnju v Združenih državah in Kanadi. Zakaj to?

Znanstveniki so ugotovili, da se po 28-dnevem zdravljenju z ging-sengom poveča telesna teža za štiri odstotke, zmogljivost pljuč za 27, število rdečih krvnih teles pa za osem odstotkov.

Po vsem svetu so se začela mrzlična raziskovanja o učinku ging-senga. Amerikanci dodajajo novo zdravilo celo žvečilnemu gumiju.

Jakobinci so v strahu pred rojalistično diktaturo pozdravili državni udar, ki ga je izvršil direktorij, a ta je začel vnovič netiti revolucionarno gorečnost, hujskati na »vojno proti tiranomu« in širiti propagando za »osvoboditev narodov«. Ni se pa zadovoljeval več le z »naravnimi mejami« Francije, temveč je želel te meje zavarovati še z vencem podobnih republik okoli nje, pri čemer je seveda dobil najbolj vneto podporo ravno pri generalih in vojnih dobaviteljih. Ker je pa po campoformijskem miru vendarle nastopila kolikor toliko mirna doba, je direktorij lahko posvetil svojo pozornost sedaj predvsem notranji politiki.

Ta »drugi direktorij« si z vso svojo dotedanjo politiko ni odbil le vseh desničarjev, temveč celo veliko večino republikancev, tako da je predstavljal z vlado vred le še neznatno manjšino naroda. Da se obdrži, mu torej ni preostajalo drugega, kot da se je poslužil zopet terorja, večnega sredstva vseh diktatur. Vso upravo so temeljito očistili vseh nasprotnikov (»reakcionarjev« in celo zmernih) in na vodilna mesta so postavili mnogo starih jakobincev. Vrnivši emigranti so morali znova bežati, duhovniki pa zopet priseči zvestobo republikam, a tiste, ki so se obotavljali, so pošiljali umirat v tropične kolonije (v enem samem letu so obsodili na tako pregnanstvo 1448 francoskih in 8235 belgijskih duhovnikov, nazivali so pa te deportacije »suhe giljotine«). Celotisti, ki so se uklonili, so bili izpostavljeni stalnim poniževanjem in zasramovanjem. To je bil teror svetohlincev: prejšnji konvent je obglavljal javno, a sedanji direktorij je streljal naskrivaj in prejšnji teroristi so bili krvoločni doktrinari, sedanji pa ciniki.

(Dalje prihodnjič)

FRAN ERJAVEC, Pariz:

213

KOROŠKI SLOVENCİ

III. del.

Desnica je dobro vedela, da je glavna opora direktorija armada, zato je v skupščini ljuto napadala generale in celo samega Bonaparteja (očitali so mu posebno to, da je izročil Benečijo »Nemcem«). Glede na to so pošiljale posamezne, republikansko nastrojene divizije ogorčene proteste s fronte. Čeprav je direktorij vnovič močno poostril vojaško disciplino, je dolgotrajno sožitje na frontah vendarle skovalo močno istorodnost med oficirji in vojaki, zlasti še, ker so se bili vojaki že tako privadili vojaškega življenja, da bi se sploh ne mogli več znajti v civilnem. Tako je postala armada že čisto samostojen činitelj izven ostalega naroda, čeprav ni nikoli poskušala na svojo pest s kakimi državnimi udari.

Po predhodnem miru v Leobnu je postal položaj direktorija radi njegovih neuspešnih poskusov ozdravitve državnih financ in zaradi žilave desničarske propagande že tako kritičen, da se je bilo resno bati njegovega poma, zato si tudi ni upal takoj potrditi leobenskega miru, oziroma je zahteval razne njegove spremembe. Med drugim je bil pripravljen priznati Avstriji samo Istro in Dalmacijo, ohraniti pa samostojnost ostale beneške republike. Tedaj je zbral Barras, poleg odpadlega duhovnika Sieyès-a najmočnejši član direktorija, okoli Pariza 30.000 mož vojske, kateri je postavil Bonaparte na čelo generala Augereau-a. Proti temu je desnica v skupščini ostro protestirala in sklenila nekaj ukrepov, ki jih pa direktorij ni hotel izvršiti. Glede na to se je

desnica pripravljala, da obtoži direktorij, toda ta jo je prehitel. Dne »18. fructidorja l. V.« (4. IX. 1797) so čete ob 3. uri zjutraj obkolile Tuilerije, predsednik skupščine je moral naglo sklicati sejo, zbrala se je le manjšina in ta je na hitrico izglasovala dekret, ki je bil potem naslednji dan objavljen. Z njim so bile kratko in malo razveljavljene volitve 197 poslancev in več od teh je bilo poslanih celo v pregnanstvo, a nadomestnih volitev seveda niso izvedli, mnogi drugi poslanci so se pa preplašeni umaknili sami in odstavljenca sta bila tudi dva člana direktorija. S posebnim proglasom je bilo objavljeno, da bo brez sodnega postopka ustreljen vsak, ki bi se zavzemal za vzpostavitev kraljestva. V naslednjih dneh so potem zatrli še 42 opozicijskih časopisov, a preostali so bili postavljeni pod strogo policijsko nadzorstvo. Uveljavljena je bila zopet cela vrsta nekdanjih terorističnih zakonov in vlada je smela tudi poljubno proglašati obsedno stanje.

Tako je direktorij s pogazitvijo ustave dne »18. fructidorja« zopet prekinil s svoboščinami, ki so jih skušali uvesti termidorjevci in je uvedel svojo diktaturo. Direktorij in Bonaparte sta se na ta način iznebila vsake opozicije, zato je mogel potem direktorij dne 30. IX. tudi proglašiti pravi finančni bankrot in dne 17. X. v Campoformiu podpisati nekoliko spremenjen leobenski predhodni mir. Direktorij sicer tudi sam ni bil zadovoljen z njim, toda ni si upal več ustavljati se Bonapartejevi zahtevi, da dobi Avstrija vso Benečijo v zameno za levi breg Rena in da se rešijo vsa vprašanja južne Nemčije na posebnem kongresu s celotnim nemškim rajhom. Ta kongres se je vršil potem naslednjo zimo v Rastattu. Vloga armade se je s tem vnovič močno okrepila in na obzorju se je že začela prikazovati vojaška diktatura z Napoleonom Bonapartejem na čelu.

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

• • • *Slepa deklica* • • •

Od onega dne, ko je oslepela, ga ni več videla; zdravniki so ji odpovedali pomoč, on je postal redkobeseden in neznanško čuden. Štiri mesece sta tavalala po svetu — ona v večni temi, on v neznanosti osamljenosti; kakor svit ob poteku strašne noči je bila odločitev: v Lurd pojdeva. Slepa je: ne bo znala iti; pa jo bo nesel na rokah — če treba: do Lurda... O, da bi le zasvetila v jamicah živa luč njeni oči! —

Držal jo je za roko. Gnetla sta se v gruči; prerinila sta se do vlaka:

»Pazi...! Tri stopnice...«

Prestopila je troje stopnic — in obstala; prijel jo je spet za roko, ki je spustila držaj; nato jo je tiščal pred seboj skozi ozka vrata v vagon; odložil je njeno prtljago, potem svojo; nato sta sedla k oknu...!

»Je mnogo ljudi?« je vprašala.

»Precej!«

»So vsi romarji?«

»Niso!«

»Pa je daleč...?«

»Daleč...!«

»Misliš, da ozdravim...?«

»Ozdraviš!«

»Bo hudo?«

»Ne bole«

V vagon so se mašili potniki; glasno so se pogovarjali; celo vpili so; deček je potisnil stran deklico; ta je zajokala.

»Je že polno ljudi?«

»Ni žel!«

Prihajali so novi; zasedli so zadnje prostore; nagnila se mu je na uho in zasepetala:

»Nekdo je sedel poleg mene! Kdo je?«

»Starka!«

In poleg tebe?«

»Dva otroka!«

»Fant in deklica?«

»Fant!«

»Ali mene gledata...?«

»Tebe...!«

V vagon so prihajali zadnji; zunaj je nekdo zapiskal; v ušesih je urezalo; še so pripisihali... nato se je vlak zazibal; kolesa so zaškripala; prvi drog je splaval mimo okna; za tem drugi, za tem nešteti...!

»So mahali z robci?« je spregovorila.

»So!«

»Starka tudi?«

»Nil!«

»In otroka?«

»Malo.«

»Ti nisi mahal?«

»Nisem!«

»Nimaš robca?«

»O, imam gal!«

»Potem pa mahaj!«

»Komu?«

»Mahaj!«

In je mahal — kakor tedaj, ko sta se prvič srečala; ni vprašal več zakaj; bil je utrujen; že davno je zavil vlak okoli ovinka, a on je mahal; bel robec je trepetal v vetru... nenadoma se je stresel, kot bi ga obšla strašna misel; mahal je počasneje; oči so mu gorele na drugo stran k oknu.

»Še vedno mahaš?«

Ni odgovoril; vprašanja ni čul; prestrašena ga je zgrabila za rokav:

»Ne čuješ? Ali si truden...?«

»Truden!«

»Zakaj ne spiš?«

»Ne morem!«

»Poskusi!«

»Ne gre...!«

»Kaj ti je...? Kam se obračaš?«

»Saj ni nič!«

»Ti me mučiš! Tako sem žalostna in polna skrbi; ne vem, zakaj. Kaj ti je? Ti je hudo?«

»Ne vem...!«

»Zaboga, kam gledaš...? Zakaj mi ne gledaš v obraz?«

»Saj ni nič!« se je skušal otresti.

Tresla se je; poiskala je njegovi roki in ju pritisnila na ustnice:

»Danes se bojim zate! Danes si tako čuden! — Zakaj trepečeš...?«

»Saj ne!«

»Saj...! Kdo sedi ob oknu, da venomer gledaš tja?« Postala je nemirna. Nekaj časa je molčal; nato je izpovedal:

»Ona!«

»Kdo?«

»Ona...! Ne vprašaj, saj veš!«

»Mene gleda?«

»Ne...! Mene...!«

Umolknila je in se naslonila z glavo ob šipo; zdaj je razumela; imela je grenak občutek, da bo nekaj zgubila; če to ni on? Pobledele je! — Ko je videl drugo, zdravo, vabečo, lepšo, z milimi očmi, tedaj je spoznal njo — dekle brez oči...!

»Te še vedno gleda?« Glas je bil tih in proseč.

»Ne več!« je odgovoril, ko je čutil v tresljajih njenega glasu nemir...!

»Ima oči?«

»Ima!«

»So črne kakor so bile moje?«

»Temne!«

Spet je umolknila; votlini sta zijali prazni v steno...!

»Kako dolgo je že, odkar ne vidim?« je vprašala čez nekaj časa.

»Štiri mesece!«

»Kako natanko to veš!« Nasmehnila se je in pristavila:

»Ti si dober!«

»Ti si boljše!«

»Prej pa sem imela oči, kakor ti in — ah, kakor — ona! Niso bile lepe?«

»Bile... bile!«

»In sedaj...? Ti jih še imaš, pa ti ne žarijo več zame!«

»Še žarijo, moja... in samo zate!«

Okoli usten ji je zaigral smehljaj; žarek sreče je spreletel njen obraz; toda takoj je legla nanj resnoba in otožnost; zadržala je sapo in vprašala tiho in boječe:

»Te ona še vedno gleda?«

»Včasih še!«

»In jo gledaš tudi ti?«

Molčal je v zadregi; nato je zajecjal:

»Moram... moram jo.«

»Je ona lepa...?«

»Ni...!«

»Lažeš...!«

»Lepa je...!« — ni mogel drugače.

Tedaj je zakrtila z rokami, se ga oklenila krog vratu in ga rotila, naj se je usmili; v vagonu so se spogledovali:

»Tako mlada je, pa nič ne vidi!«

Bil je v zadregi; obrnil se je k njej in ji božal lase...!

Vlak je drvel po širokih tirnicah; drevje in hiše so bliskale mimo oken; polagoma se je zmračilo; mimo potnikov so švigale le še sence — črne in grde. Kolesa so enolično drdrala, enemu za drugim so se romarjem zaprle trudne veke.

Živo so zacvilile zatvornice; vlak je pripisihal na kolodvor v Lurdu; potniki so se oddahnili; govor je potihnil; pri mar-

Fran Milčinski:

Iz strahu pogum

Dva brata sta drvarila v gozdu. Poleti je bilo in vroče. Ožejala sta.

Pa stopita v dolinico. Ob njenem koncu je bil mrzel studenec; tesno je bil zgrajen ob straneh s skalami, da ni moglo sonce do njega. Zato mu je bila voda hladna. Prvi brat je bil drobne glave; legel je in se napil do mile volje. Potem se je umaknil bratu. Ta je imel glavo bolj široko, ušesa košata; teže mu je šlo, da jo je stisnil do vode. Ko se je napil, pa mu nesrečna buča ni mogla nazaj; košata ušesa so se mu bila zagostila za kamnito steno.

Napenjal se je in jokavo stokal: »Ojoj, ojoj!« Brat je bil nevoljen in mu je prigovarjal: »Pogumen bodi! Če ti je šla betica noter, bo šla tudi ven. Ta čas se ti ni poridila. Kar butni kvišku!«

Oni pa se je bal za svoja žlahtna ušesa, da se mu ne bi potrgala, in prelepo je prosil brata, naj se ga usmili, ojoj, ojoj! Urno naj stopi domov po pomoč in orodje, da bodo ob strani odkrušili skalo in pomagali glavi iz stiske!

»Sram te bodi! Šlapa sil!« se je razjezil

sikomu so se že ob pogledu na mesto za lesketale v očeh solze; tiho in počasi so se izkrcevali...!

Prijel jo je okoli pasu, da ne bi padla, da se ne bi zgubila; izstopila sta kot zadnja; nato sta korakala po kamnitih tleh...! Ne pregledna množica je bila zbrana pred votlino; kakor kipi so klečale v pesku ukrivljene postave; nepremično, zamaknjeno. Sonce je neusmiljeno pripekalo, roke so se vile proti nebu; bolniki so vzdigovali svoje zakrnele in spačene ude proti prikazni — kot bi hoteli reči: pogledj nas! Taki smo! — Jezik se je ob spoznanju pregreh zapletal v ustih; duše so kipele; ustnice so molile eno molitev: Marija, pomagaj...! Oči so gorele v kip Brezmadežne; mnogi so se razjokali kakor otroci; padali so na kolena in drsali po peščenih tleh; glave so se sklanjale, ustne poljubovale skalo milosti; vsepovsod se je slišalo pritajeno hlipanje; skozi zvočnike so gmele v oblake molitve:

»Gospod, daj, da hodim...!«

Morje oči je ponavljalo prošnjo; ohromelim so se zasvetile oči; čakal starček brez nog je zavekal.

»Gospod, daj, da vidim...!«

Tisoč glasov se je združilo v enega; zrak je zatrepetal; iz grl nešteti se je utrgala molitev in naraščala:

V tistem hipu je spustil za njeno roko; pokleknil je poleg nje v prah; v njegovih očeh je ležala vsa nada:

»Gospod, daj, da bo videla...!«

(Konec na 6. strani)

JULES VERNE:

50

Potovanje na *Luna**

V našem primeru je šlo za izstrelek, ki je bil širok 9 in dolg 15 čevljev; luno je bilo treba torej približati na vsaj 5 milj (8 kilometrov) in zato doseči 48.000-kratno povečavo.

Takšno nalogo so postavili zvezdarni v Cambridgeu. Finančnih težav ni bilo nobenih; premagati je bilo treba materialne težkoče.

Najprej so morali izbirati med teleskopi in daljnogledi. Daljnogledi imajo svoje prednosti pred teleskopi. Z enakimi objekti dosežajo pomembnejše povečave, ker svetlobni žarki, ki prihajajo skozi leče, izgubljajo manj moči z absorpcijo kakor z odbijanjem na kovinskem zrcalu teleskopov. Toda debelina leče je omejena, zakaj če je leča predebela, ne propušča svetlobnih žarkov. Razen tega je izredno težko izdelati take velikanske leče, ki zahtevajo tudi ogromno časa, ki gre v leta.

Čeprav so slike v daljnogledih bolj jasne, kar je neprecenljivo pri opazovanju lune, katere svetloba se samo odbija, so se vendarle odločili za teleskop, ki ga lahko hitreje izdelajo in daje močnejše povečave. Ker pa svetlobni žarki na poti skozi atmosfero izgubijo mnogo jakosti, je »Topniški klub« sklenil postaviti instrument na

eni najvišjih gora Zveze, s čimer bi zmanjšal debelino zračnih plasti.

Kakor smo videli, povečuje v teleskopih okular, se pravi leča, pred opazovalčevim očesom, in največje povečave prenese tisti objektiv, ki ima najdaljši premer in največjo žariščno razdaljo. Za 48.000-kratno povečavo bi bilo treba ustvariti objektiv, ki bi v velikosti daleč prekašal objektiv Herschella in lorda Rossa. V tem so bile težave, zakaj ulivanje takih zrcal in je zelo kočljivo.

Na srečo je pred nekaj leti učenjak Francoskega instituta Leon Foucault odkril postopek, kako laže in hitreje izbrusi leče, če nadomesti kovinsko zrcalo s posrebrenimi zrcali. Zadošča, da uliješ primerno veliko steklo in da ga nato posrebriš s srebrno soljo. Ta postopek, ki daje odlične uspehe, so uporabili pri izdelavi objektiv.

Vrh tega so ga namestili na način, ki ga je izumil Herschell za svoje teleskope. V velikem aparatu zvezdoslovca Slougha je slika predmetov, ki se je odbila v poševnem zrcalu na dnu cevi, nastala na drugem koncu, kjer je bil okular. Tako se je opazovalec, namesto da bi stal na spodnjem koncu cevi, povzpел na gornji del in tu skozi lečo pogledal v ogromni valj. S to kombinacijo so dosegli prednost, da so lahko opustili malo zrcalo, ki je usmerjal sliko v okular.

Slika se ni več odbijala dvakrat, ampak samo enkrat. Tako se je izgubilo mnogo manj svetlobnih žarkov. Slika je bila za-

to močnejša, ki je bila za opazovanje v našem primeru dragocena.

Ko so vse to preudarili, so se lotili dela. Po računih zvezdarne v Cambridgeu naj bi bila cev novega reflektorja dolga 280 čevljev in premer zrcala 16 čevljev. Čeprav je bil ta instrument tako ogromen, se ni mogel primerjati s tistim 10.000 čevljev (1 kilometer in pol) dolgim teleskopom, ki ga je hotel pred nekaj leti zgraditi zvezdoslovec Hooke. Vsekakor je bilo tak aparat zelo težko namestiti.

Vprašanje, kam naj ga postavijo, so takoj rešili. Izbrati so morali visoko goro, visokih gora pa ni mnogo v Združenih državah.

V gorskem sestavu te velike dežele sta res samo dve srednjevisoki pogorji, med katerima teče veličastni Mississippi, ki bi ga Američani imenovali »kralja rek«, če bi sploh priznavali kaj kraljevskega.

Na vzhodu je pogorje Apalaches. Najvišji vrh v New Hampshiru dosega komaj skromno višino 5600 čevljev.

Na zahodu pa naletiš na Skalne gore, velikanske gorovje, ki se začenja na Magellanski ožini, se razteza ob zahodni obali Južne Amerike pod imenom Andi, prekorači Panamsko ožino in sega v Severni Ameriki do obrežja polarnega morja.

Ta gorovja niso zelo visoka in Alpe ali Himalaja bi jih s svojih velikih višin gledale zelo prezirljivo. Kajti najvišji vrh meri res samo okrog 3000 metrov, med-

tem ko doseže Mont Blanc 4807 metrov, Kunčindžanga 8580 metrov nad morsko gladino.

Ker pa je »Topniški klub« vsekakor hotel postaviti teleskop kakor tudi Columbiad nekje v Združenih državah, se je moral zadovoljiti s Skalnimi gorami. Ves potreben material so spravili na vrh Long's-Peak na ozemlju Missouri.

Če bi hoteli govoriti o raznih težavah, ki so jih morali premagati ameriški inženirji, o čudoviti drznosti in spretnosti, ki so jo pokazali, bi nam odpovedala pero in beseda. Velikanske kamne, težko kovano železo, zelo težke žlebove, ogromne kose valjaste cevi, objektiv, ki je sam tehtal blizu 30.000 funtov, so morali spraviti nad ločnico večnega snega v višino več ko 10.000 čevljev, potem ko so prekoračili zapuščene prerije, neprodne gozdove, strašne »brzice«, daleč proč od obljubljenih središč, sredi divjih pokrajin, kjer je že vsaka malenkost postala skoraj nerešljivo življenjsko vprašanje. In vendar je ameriški genij premagal tisoč takih ovir. Ni še minilo leto dni, od kar so začeli z delom, ko je zadnje dni septembra velikanski reflektor že molil svojo cev 90 metrov visoko v zrak. Pritrjen je bil na ogromnem železnem ogrodju; bistro umno izdelan mehanizem ga je brez težave obračal na vse strani neba, da si z njim lahko sledil zvezdam, ki so se pomikale po vsemirju od enega obzorja do drugega.

Zlata maša p. Antona Prešerna

Dne 28. oktobra je v Rimu obhajal svoj zlatomašniški jubilej preč. p. dr. Anton Prešeren, generalni asistent Družbe Jezusove, pomočnik in svetovalec jezuitskega generalnega predstojnika za slovanske dežele. Pred petdesetimi leti je jubilar kot mlad novoposvečeni duhovnik končaval na papeški univerzi Gregoriana v Rimu svoje bogoslovne študije, svojo petdesetletnico službe oltarju pa je praznoval v istem mestu, kot vizitator, to je nadzornik univerze Gregoriane, kajti poleg svoje redne službe mu je poverjeno še nadzorstvo raznih zavodov in visokih šol, med katerimi so poleg univerze »Gregoriana« še Biblični zavod, Vzhodni inštitut, Ruski zavod in Damascenski kolegij. P. Prešeren ni samo po svojem položaju najuglednejši Slovenec v Rimu, ampak uživa veliko osebno spoštovanje v cerkvenih krogih. Iz ust pripadnikov drugih slovanskih, pa tudi neslovanskih narodov je slišati: »Vam Slovencem je lahko, ko imate p. Prešerna...«

Rodila ga je Gorenjska

Jubilant se je rodil leta 1883 na Breznici na Gorenjskem, iz trdnega kmečkega rodu, ki je podaril Slovencem največjega našega pesnika, Franceta Prešerna. Na pobudo nadškofa Jegliča, ki je bil jubilarov stric, so mladega Antona poslali v višje šole, in sicer na gimnazijo očetov jezuitov v Travniku v Bosni, kjer je maturiral leta 1902. Modroslovne in bogoslovne študije je opravil na Gregoriana v Rimu. Bil je gojenec zavoda Germanicum, kamor pošiljajo škofje iz nemških in nekdanjih avstro-ogrskih dežel svoje najbolj nadarjene bogoslovce. Po posvetitvi za duhovnika leta 1908 se je naslednje leto, po dovršenih študijah, vrnil v svojo domačo ljubljansko škofijo, kjer se je posvetil dušnopastirskemu delu. Toda Bog je imel z njim druge, večje načrte. Mladi duhovnik je sledil njegovemu klicu in se posvetil strojstvu, redovniškemu življenju. Leta 1910 je stopil v jezuitski red. Po nadaljnjih študijah je postal univerzitetni profesor na bogoslovni fakulteti v Innsbrucku, ki jo vodijo oo. jezuiti.

Ob koncu svetovne vojne je na tleh nove jugoslovanske države jezuitski red ustanovil svojo posebno provinco, ki je upravno združevala vse redovne hiše na jugoslovanskem državnem ozemlju. P. Prešeren je bil pozvan za rektorja redovne hiše v Sarajevu in profesorja istotam, leta 1922 pa je postal provincial, to je predstojnik celotne jugoslovanske province, ki jo je vodil do leta 1932 tako uspešno, da ga je »pater general«, to je generalni predstojnik jezuitskega reda poklical v Rim ter ga imenoval za svojega pomočnika pri vladanju tega reda. Sedem takih pomočnikov ima jezuitski general za vladno reda, ki je razširjen po vsem svetu. Dolgih 26 let je ostal pater Prešeren v Rimu, kjer je vse svoje sile posvetil svojemu redu, Cerkev, pa tudi slovenskemu narodu. Ni je bilo važnejše cerkvene in posvetne zadeve, ki ne bi šla v tej ali oni obliki skozi njegove roke. Njegove zasluge za red in za Cerkev bo

ocenil Bog, njegova prizadevanja za slovensko ljudstvo pa bo znal prav oceniti šele zgodovinar. Svoj visoki položaj in poznanstva z najvišjimi dostojanstveniki katoliške Cerkve je p. Prešeren rad uporabil, kadar je šlo za pomoč upravičenim slovenskim narodnim zadevam, prav posebno pa kadar je šlo za pomoč, potrebnim rojakom. Že dolga leta je slovenski predstavnik pri Papeški podporni komisiji in po njegovih prizadevanjih je bila težka usoda beguncev v prvih povojnih letih znatno omiljena.

Skromni, a vselej vedri p. Prešeren (desno), ko v spremstvu redovnega sobrata p. Korena odhaja iz kapele v redovni hiši č. šolskih sester v Rimu. V sredi č. Mati Terezija Hanželič

Papež ga je takoj spoznal

Ko se je pred več leti skupina mladih slovenskih izobražencev in visokošolcev odpravljala na pot preko morja, jim je p. Prešeren poskrbel posebno avdienco pri pokojnem papežu Piju XII. in sam skupino spremljal v Vatikan. Očividno pripoveduje, da so to bili siromašno oblečeni fantje iz begunskih taborišč, v oguljenih, a snažnih oblekah, katerim pa se je vendarle videlo, da so bile narejene za druge, brez kravata. Za p. Prešernom so šli mimo straž v sijajnih uniformah, mimo številnih gospodov v frakih in dam v dolgih črnih oblekah s črnimi pajčolani, kot je predpisano za posebne sprejeme pri papežu, v razliko od javnih sprejemov, kjer ni treba posebne obleke. V posebni sobi so čakali na sv. očeta. Ko se je na vratih pokazala visoka postava Pija XII., je papež hitro pogledal okrog sebe po nenavadno oblečenih ljudeh in neznanih obrazih, a ko je zagledal p. Prešerna, ga je takoj spoznal, stopil k njemu kot staremu znancu, ki ga večkrat videva...

Sobe za obiskovalce v palači, na Borgo S. Spirito, kjer je sedež jezuitskega reda, bi lahko povedale, koliko duhovne in materi-

alne pomoči potrebnih rojakov, preprostih in izobraženih, je iz rok p. Prešerna prejelo gmotno pomoč, dober nasvet, priporočilo za tega ali onega kardinala, ministra, ob slovesu pa je vsakomur vselej prijazno stisnil roko in dodal bodrilo: »Pa le korajžol«

Zagovornik verske združilve Slovanov

V šestindvajsetih letih svojega delovanja v Rimu je p. Prešeren tudi veliko storil za združenje katoliških Slovanov. Na njegovo iniciativo so se začela skupna romanja v Rimu živčih Slovanov in praznovanja godov Sv. Cirila na svetnikovem grobu v cerkvi sv. Klementa. Pod njegovim pokroviteljstvom je bila ustanovljena tudi v Rimu Bratovščina Sv. Cirila in Metoda in njegova zasluga je, da je bila potrjena s posebnim pismom Papeža Pija XII., prav ob stoletnici, ko je svetniški škof Slomšek ustanovil prvo tako bratovščino, kar papeževo pismo posebno poudarja.

Veliko naklonjenost je p. Prešeren posvečal mladini, za katero je imel vedno očetovsko razumevanje. Z izredno dalekovidnostjo je pomagal študentom in bogoslovcem pri nadaljevanju njihovih študij, kajti mislil je na bodočnost.

Vsa leta je stal skrbno ob strani č. šolskim sestram, ki so že ob izbruhu druge svetovne vojne izgubile svojo materno hišo v Mariboru, kasneje še vse

druge redovne hiše v Sloveniji. Nedeljo za nedeljo je hodil maševat na novo osrednjo hišo šolskih sester v Rimu na Via dei Colli in iz tega je nastala »slovenska maša« v Rimu, kjer so se dolga leta zbirali rojaki v okrilju kapele, ob slovenski pridigi in slovenski pesmi.

Prav posebno lepe so bile vsakoletne božične polnočnice, ko se je šele prav videlo, koliko je Slovencev v Večnem mestu, od služkinj do odličnih gospa, od beguncev do mož na uglednih družabnih položajih.

Prijatelj Koroške

Zivo se je vselej p. Prešeren zanimal tudi za Slovence na Tržaškem in Koroškem. Še pred nekaj leti se je na vizitacijskem potovanju po Zapadni Evropi ustavil tudi na Koroškem, kjer je prebil nekaj dni. Vemo, da z bratskim srcem spremlja naše življenje in naše težave.

Kljub letom pa je p. Prešeren še vedno duševno svež, telesno pa trden in vzravan kot pravi gorenjski hrast. Ob njegovem mašniškem jubileju kličemo:

Naj velja vaše geslo: Pa korajžol! Še na mnoga leta v službi Cerkve in delu za naš rod!

rancija, 7% obrestovanje in davčne olajšave. Poleg tega ga je moč uporabiti za odplačilo starih, a še ne zapadlih stanovanjskih zadolžnic, pri čemer stanovanjskemu ali hišnemu lastniku odpišejo še 50% vrednosti njegovega nominalnega dolga.

Spregovoril je tudi deželni svetnik Scheiber in poudaril pomen stanovanja za družinsko življenje.

Že sedaj priprave za prihodnji Koroški velesojem

V palači papirne industrije na Dunaju sta predsednik Koroškega velesoja mestni svetnik Rudolf Novak in velesojmski direktor Friedrich Gutshamr imela s poslovodjo strokovne zveze papirne, celulozne, lesovinaste in lepenkarske industrije v Avstriji, dr. Paicem in gozdnim svetnikom dr. ing. Hacklom temeljite razgovore glede udeležbe papirne industrije na Koroškem velesojmu, kjer slednja doslej še ni bila zastopana. Predstavniki papirne industrije so izrazili načelno pripravljenost, da v okviru Koroškega lesnega velesoja prikažejo narodnogospodarski pomen papirne industrije s posebnim poudarkom, da papirna industrija predstavlja eno izmed najvažnejših uporabni-

kov lesa kot surovino za svoje končne izdelke, ki igrajo pomembno vlogo v državnem izvozu.

Oba predstavnika Koroškega velesoja sta se zglasila tudi pri osrednji upravi avstrijskih državnih železnic in se s centralnim inspektorjem dr. Bodensteinom dogovorila, da bodo avstrijske državne železnice na prihodnjem velesojmu razstavile prevozno kompozicijo, ki bo vsebovala razna vozila, od prtljažnega vozička pa do tovornega vagona, ter specialno kompozicijo za prevoz lesa na tračnicah. V ta namen bo velesojmska uprava določila del sedanjega razstavnega prostora pod milim nebom.

SLOVENC

doma in po svetu

V spomin požrtvovalni redovnici

V mesecu septembru je v Clevelandu (USA) umrla č. sestra Mary Manette. Za tem visokodonečim angleškim imenom se skriva preprosto kmečko dekle, ki je leta 1899 prišla v Ameriko, kamor jo je poklical že pokojni slovenski župnik mgr. Vitus Hribar. V novi domovini je začutila v sebi redovniški poklic in posvetila se je vzgoji mladine. Celih 49 let je vodila slovenske šole po župnijah, od tega kar četrst stoletja pri župniji Sv. Vida v Clevelandu. Pokojnico je odlikovala izredna milina duše in velika potrpežljivost. Vzgojila je celo vrsto npravno vzornih ljudi in zavednih Slovencev. Še leta 1956 je svojim učencem, ki so ji voščili božične praznike in novo leto, tako odgovorila: »Tudi jaz vam voščim prav srečno in veselo novo leto, da bi ga preživeli v milosti božji ter se prav pridno učili slovenski jezik. Ne bo vam žal, ako boste znali in razumeli poleg angleščine tudi slovenščino. Zato rej le pridni bodite in lepo se učite!«

Na njeno krsto je pisatelj Karel Mauser, predsednik šolskega odbora pri št. Vidu v Clevelandu, položil venec s slovenskim trakom.

Težka izguba za ljubljansko univerzo

Ljubljansko univerzo sta v zadnjih tednih prizadeli dve občutni izgubi, eden za drugim sta umrli profesorja medicinske fakultete dr. Leopold Ješe in dr. Bojan Derč.

Pokojni dr. Ješe je bil Gorenjec po rodu in je medicinske študije končal leta 1911 na Dunaju. Nato je služboval v ljubljanski Deželni bolnici, kjer se je specializiral za očesne bolezni. Kmalu je kot prvi Slovenec postal predstojnik očesnega oddelka. Po drugi svetovni vojni je bil imenovan za univerzitetnega profesorja. Spisal je več znanstvenih knjig, in temeljit učbenik za svoje slušatelje. Kot predstojnik očesne klinike je za zavod spravil na moderno evropsko raven. Bila mu je drug dom in smrt ga je zadela v belem plašču, v operacijski sobi.

Dr. Bojan Derč je pa vse svoje življenje posvetil otrokom. Njegova otroška klinika na Poljanah je bil bolj otroški vrtec kot bolnica, kajti otroke je zdravil ne le z medicinskimi sredstvi, ampak tudi s prijaznim pogledom in rahlim božanjem rok. Ze na zunan je bil pojava, ki je zbujala zaupanje otrok; dičila ga je dolga bela brada, bil je pravcati dobri sv. Miklavž. Bil je pa tudi temeljit znanstvenik, spisal je več razprav o otroških boleznih, a svojim slušateljem je polagal na srce, da otroci potrebujejo predvsem — dobre.

Proslava slov. duhovniku na Angleškem

Č. g. Ignacij Kunstelj, nekdanji župnik na Rakitni pri Vrhniki, sedaj na Angleškem, je v tem letu praznoval kar dva jubileja: 25-letnico mašništva in srečal se je tudi z Abrahamom, to je postal je 50 let star. Čeprav je jubilar hotel ta dva svoja življenjska praznika »zatajiti«, so njegovi po vsej Angliji raztreseni »farani« to zvedeli in mu na praznik sv. Petra in Pavla v Rochdalu po sv. maši priredili lepo akademijo. Pevski zbor pod vodstvom g. Lešnika je zapel venec pesmi, slavnostni govor pa je imel č. p. Žužek, ki je v ta namen prišel iz Walesa. Izročil je srebrnomašniku lep srebrni križ kot darilo njegovih župljanov. Obenem so rochdalski Slovenci zbrali čedno vsoto 102 funta, ki bi jo naj jubilar porabil za svoje osebne potrebe, kajti skoraj vedno je na poti od enega kraja v drugega, kjer obiskuje Slovence. Toda g. Kunstelj je podarjeni znesek izročil upravi Slovenskega doma v Londonu za plačilo nabavljenega pohištva. Tudi ta dom je nastal v glavnem po prizadevanju č. g. Kunstlja.

Petindvajset let prepevanja Franje Golobove

V Buenos Airesu v Argentini je priredila poseben koncert pesni in opernih arij kontraltistka Franja Golobova, ena izmed najbolj znanih opernih pevk v Sloveniji v dobi med obema vojnama, ki si pa je že takrat pridobila mednarodni sloves. Obsejni program je obsegal narodne in umetne slovenske pesmi ter izbrana dela Bacha, Beethovna, Schuberta, Schumana in Borodina. Koncert je bil namenjen za slovenske rojake v Argentini, kajti z njim je pevka proslavila 25-letnico svojega prvega nastopa v ljubljanskem gledališču, v operi Rimskega-Korzakova »Snegoručka«.

Po vojni se je Golobova naselila v Argentini, kjer se je v vlemestu Buenos Airesu, kamor prihajajo gostovat vsi pomembnejši pevci na svetu, uveljavila kot operna in koncertna pevka. Slovenski koncert je kot gost obiskal tudi ugledni argentinski glasbeni kritik Juan Manuel Puente, ki je potem zapisal: »Treba je priznati, da že dolgo nisimo slišali koncerta, ki bi nam prožil vso lestvico močnih čustev, kot je bilo pri koncertu slovenske kontraltistke Franje Golobove« in zaključuje: »Naj se ta vzorni in nepozabni koncert ponovi v kaki dvorani naše prestolnice«, za argentinsko poslušalstvo.

Delo Fonda za stanovanjsko obnovo

Pred kratkim so na posebni tiskovni konferenci funkcionarji zveznega ministrstva za trgovino in obnovo predstavnikom koroškega časopisja predstavili novo posojilo za stanovanjsko obnovo, čigar rok za podpisovanje je potekel 28. okt.

Kot je dejal glavni govornik dipl. arh. Schranz, je stanovanjski obnovitveni fond doslej zazidal po vsej Avstriji že 7 milijard šilingov. Dnevno izda fond okrog 3 in pol milijona šil. v obliki med delavcem ter nabavah gradbenega materiala. Prav zaradi velike delavnosti stanovanjskega fonda je bilo moč avstrijskemu gospodarstvu doseči skorajda polno zaposlenost, kar je v znatni meri pripomoglo k splošnemu blagostanju.

Tudi na Koroškem je stanovanjski obnovitveni fond razvil znatno delavnost. Od začetka svojega delovanja pa do danes je podelil posojila v znesku 367 milijonov šil. S tem denarjem je bilo zgrajenih oziroma popravljenih 3.355 stanovanj, povečani v Celovcu in Beljaku. Mirno se lahko reče, da je stanovanjski fond mnogo prispeval k modernizaciji in oplešanju zunanje podobe obeh mest, obenem pa znatno pripomogel k vsaj delnemu olajšanju stanovanjske stiske. (Med drugim so bile iz tega fonda obnovljene tudi Mohorjeve hiše v Celovcu.) Tudi v l. 1958 je fond na Koroškem še odobril

ST. LIPŠ PRI ŽENEKU

Ker nismo kot jazbec, ki se čez zimo zarije v svoj brlog, temveč ljudje, ki budno spremljajo dogodke doma in po svetu, se hočemo oglasiti tudi iz našega kraja v časniku, ki nas že leta zvesto obiskuje iz tedna v teden.

Tudi pri nas se je v minulem letu večkrat oglasila božja dekla smrt in povedla s seboj v večnost stare ljudi. Vendar je bilo tudi precej porok in rojstva so pri nas še številnejša od smrti. Zato menimo, da slovenski rod na tej zemlji še ne bo izumrl. Pa tudi pritisk ga ne bo uklonil.

Prav v teh dneh se spominjamo na trpljenje med vojno, ko so nas Hitlerjevi valpti izseljevali in je toliko dobrih in poštenih mož moralo celo v smrt. Pri tem so domači priganjači igrali žalostno ovađuško vlogo. Vendar časi so se spremenili in iz pregnanstva smo se vrnili zopet nazaj na razdejane domačije. Takrat so tisti, ki prej niso imeli za nas drugega kot psovko, začeli opravičevati in izgovarjati. Nekdanji napihnjeni »Eintopfsammlerji« so hodili okrog nas, krotki kot kapunjeni petelini.

Po trinajstih letih pa ti ljudje zopet dvigajo greben. Najbolj žalostno je, da njih starši in dedje po večini niti besedice nemško niso znali, oni pa hočejo biti čistokrvni Germani od glave do pet in si prizadevajo še druge ponemčiti, če že ne gre kar čez noč, pa postopoma preko »vindišarstva«.

V zadnjem času so se spravili tudi na našega gospoda župnika. Toda farani šentlipški, ne pozabite na leta vojne in zavedajte se, da so dušni pastirji vselej, posebno pa v času stiske, stali ljudstvu zvesto ob strani in mu kazali pravo pot k poštenemu življenju in k Bogu.

Pri nas na Koroškem

Ob koncu še omenimo, da nas je zapustil dolgoletni kulturni delavec pri farni mladini, organist Herman Kariš, ki se je preselil v Sinčo ves. Želimo le, da še večkrat pride nazaj med nas s svojimi blagoslavni melodijami.

LOČE

Za 1. november smo imeli pri nas koncert slovenskih pesmi, ki je bil zelo dobro obiskan. Nastopila sta južnokoroški združeni zbor ter pevci iz sosednjih Ledinc. Obe skupini sta se končno združili v en sam zbor. V prenovljeni Pušnikovi dvorani so poslušalci pridne pevce nagradili z navdušenim ploskanjem.

Gonja proti dvojezični šoli je zajela tudi naš lep kraj ob sedaj sicer tako mirnem jezeru. Pa zaletavanje v šolo jim ni dovolj. Sedaj razne od pijače razgrete glave v gostilniških debatah srbi tudi verouk, ki se že od nekdanj vrši v domači slovenski govornici v farni cerkvi.

Vsem tem je posredno odgovoril sam naš prevzvišeni pastir dr. Köstner, škof krški, ki je minulo nedeljo pri nas birmal. Fant in dekleta je najprej pozdravil v slovenskem in potem v nemškem jeziku. Ni važno, kateri govor je bil daljši in kateri krajši, važno je le dejstvo, da naš višji duhovni pastir presoja dejanski položaj ta-

ko kot zasluži. G. škof je po opravljeni birmi obiskal na njegovem domu tudi bivšega loškega župnika dr. Ogrisa in se z njim zadržal v daljšem razgovoru.

Tistim pa, ki mislijo, da mora biti vse nemško, čeprav smo v Avstriji in ne več v »velikonemškem rajhu«, pa priporočamo, da mislijo na lastne zadeve in na lastni dušni blagor.

Stiskalnice za sadje (Obstpressen), kakor tudi stroje za drobljenje sadja (Obstreiber) v vseh velikostih, pa tudi vse kmetijsko gospodarske stroje vam nudi najceneje firma

JOHAN LOMŠEK

St. Lipš, Tihoja, p. Dobria ves

Slepa deklica

(Nadaljevanje s 4. strani)

In glej čudo: tedaj se je prikradel žarek nebeško lepih barv iz teme in zrastle v morje luči; milijon zvezd se je utrgalo z neba in se raztopilo v svetlikanju; čudno je zavalovil zrak v čarobnem blesku; svetloba se je usipala kakor sneg po njenih lasih; na njenem licu so zaigrali žarki; zableščalo se je v votlinah — in glej: o čuda prečudna — veki sta se razmaknili, izpod trepalnic so se zasvetile črne oči, se orosile in ga gledale z vso nežnostjo in ljubeznijo; dvignila je njegovo glavo; dvoje oči je posijalo v njegove in mu vse odpuščalo; več ni iskal. Sonce moje... lepe oči imaš — je izrekel; potem pa se je zjokal od veselja...

Potniki so se prebudili; zdramilo jih je fantovo stokanje. Grabili so v razburjenosti okoli sebe.

Fant je s široko razprtimi očmi iskal čudovito svetlobo, ki se je zgubljala v temo drdajočega vagona; trudni obrazi so žareli v razgretem prostoru. Njegovo srce je še vedno bilo polno radosti: ona je zdrava! Bodi zahvaljen, o Bog! Te milosti člo-

Še nekaj iz politike

SULTAN IZ MUSKATA ZOPET V TEŽAVAH

Pred dobrim letom so britanske čete potlačile upor imana iz Omana, ki se je uprl svojemu gospodarju, sultanu iz Muskata. Omain in Muskat sta dve pusti puščavski ozemlji, ki ležita na južnovzhodnem delu Arabskega polotoka pri Perzijskem zalivu. Na okrog 80.000 kv. miljah živi približno pol milijona Arabcev, povečini pastirskih plemen. Ozemlje je puščava, ki godi le kamelam. Pa tudi Angležem, kajti pod puščavskim peskom leži petrolej, in vladar, sultan iz Muskata je pravice za črpanje prodal Angležem. Njegovemu podniku, imanu (verskemu poglavarju muslimanov) iz Omana pa to ni prav, zato se stalno upira. Lani je prejel pomoč iz Saudijske Arabije, po naročilu ameriških petrolejskih magnatov, ki bi se radi polastili muskatskega petroleja. Angleži so upor zadušili, a sedaj so se uporniki pojavili v še večjem številu in z boljšim orožjem spet pognali sultanove vojsčake v beg. Topot jih zalaga z orožjem Nasser, po sovjetskem naročilu. Angleži so v skrbeh za svoj petrolej in pravijo, da se ne bodo pustili opehariti. Nasser pa je zagrozil Angležem, da ne bo trpel vojaškega vmešavanja. Po zad-

nji obljubi rubeljskega posojila za zgradbo Assuanskega jezera na Nilu se je Nasser začel živahno gibati, v upanju da bo od Sovjetov dobil ne le obljube, ampak tudi denar. Zato junaško rožlja z orožjem na levo in na desno, toda če ne bi bilo za njim Sovjetske zveze, se ga nihče ne bi bal. Vsem je še v spominu, kako so za časa „sueške krize“ leta 1956, izraelske vojske dobesedno nemoteno se sprehajale po Sinajskem polotoku, na katerem je mrgolelo Nasserjevih bojnikov, ki pa niso imeli drugega v mislih, da se ob prvi priliki predajo.

184 RUDARJEV JE ZASULO v kanadskem rudniku Springhill minuli teden, pet tisoč metrov pod zemljo. Reševalci so 81 rudarjev prve dni mogli rešiti, usoda ostalih pa je bila negotova. Kljub temu pa so reševalci delali naprej in po enem tednu so iz nekega napol zasutega rova zaslili rahle stoke. Ko so si utrli pot naprej, so nalezli na 12 mož, ki so bili še pri življenju, a na koncu svojih sil. Osem dni so bili odrezani od sveta, zmanjkalo jim je hrane in pijače. Pri življenju so ostali le zato, ker je skozi razpoke prihajal svež zrak. Da si utešijo glad, so grizli les in premog, a pili so lastno seč. Večji del časa so prebili v molitvi. Prepeljali so jih v bolnico, in zdravniki pravijo, da se bodo opomogli. Za ostale rudarje pa sedaj ni več upanja.

MALI OGLASI

VSAKA BESEDA STANE 1.10 Š (IN 10% DAVKA)

Poučarjene besede in take z več kot 15 črkami stanejo 2.20 Šil. (in 10% davka). — Naročilo malih oglasov naslovite na upravo „Našega tednika“, kjer mora biti najkasneje do vsakega ponedeljka zvečer. Oglas morete naročiti tudi telefonsko (Celovec št. 43-58)

Krzneni

plašči, jopiči, ogrinjala in popravila

Vesely

KLAGENFURT

Obstplatz 1-2

Oglašuj v našem listu

ZA JESEN PLASČI

Oblačila in pokrivala za dež in motorni sport. Gumijasti škornji

WINKLER

Klagenfurt, Pernhartgasse 10

Plačila na obroke — Popravila

Sončna očala - Sonnenbrillen

OPTIKER SEKERKA

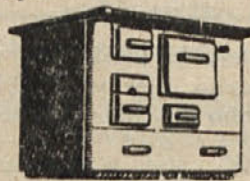
KLAGENFURT, 10. OKTOBER-STR.

Vsa sadna drevesca — jabolčna do 20% cenejša kot drugod — vam dostavi domača drevesnica ing. Marko Polzer, p.d. Vazar, p. St. Veit i. Jauntal.

Peči, štedilnike

KAKOR VSE KMETIJSKE POTREBSČINE dobite najugodnejše pri

HANS WERNIG

Kagenfurt, Paulitschgasse (Prosenhof)

Strokovna trgovina za umetne cvetlice, mirte in damske klubuke

Trinzler

KLAGENFURT, Alter Platz 34

STROKOVNA TRGOVINA za DEŽNA OBLAČILA

Ballon-Popeline, loden-plašči za moške, dame in otroke v največji izbiri! Gumijasta oblačila. Vsakovrstna popravila izvršimo takoj.

VAL. TARMANN

KLAGENFURT, Völkermarkter Str. 16

Klavirje i pohištvo

Franz Kreuzer's Wwe.

KLAGENFURT, Kardinalplatz 1

Vse proizvode JOKA-WERKE

Lepo blago za obleke, toplo perilo, volna

najceneje

bei

L. MAURER

Klagenfurt, Alter Platz 35

Gospodinje pozor!

RADLMAYR
POMAGA ŠTEDITI. SEDAJ UGODNO
KUPITE POSTELJNINO, BLAGO ZA
ZAVESE, PREPROGE IN TALNE OBLOGE.

RADLMAYR
V I L L A C H